

Glesener beperkt zich in zijn studie niet tot de militaire aspecten van de 'Vlaamse' aanwezigheid in Madrid en in het Spanje van de achttiende eeuw. Een groot deel van zijn onderzoek betreft het maatschappelijk doen en laten van de leden van de 'Vlaamse Koninklijke Wacht'. Hij gaat na hoe zij gerekruteerd werden en welke families binnen hun gemeenschap in een toonaangevende rol hebben gespeeld. Glesener toont ook aan hoe de leden van de 'Vlaamse Koninklijke Wacht' en van het 'Waalse infanterieregiment', én hun nakomelingen, er in slaagden de belagen van hun 'natie' veilig te stellen, zodat zij zich in de Spaanse militaire, politieke en economische wereld hebben kunnen verankeren. Niet zozeer de Koning dan wel belangrijke '*flamencos*' speelden daarbij een hoofdrol. Het onderzoek van Glesener naar de activiteit en de lotgevallen van de individuele leden van de 'Vlaamse' legerkorpsen naast Filips V toont aan dat hun loyauteit aan de vorst, die terugging tot de Spaans-Habsburgse monarchie, in de nieuwe dynastieke Spaanse Bourbon-context goed kon gedijen. De aanwezigheid van deze 'Vlamingen' was voor de eerste Spaanse Bourbon-vorst niet zonder belang. Zij hebben zijn 'blik naar het Noorden' open gehouden, niet om de Nederlanden te heroveren, maar om duidelijk te maken dat Spanje, in verbondenheid met Frankrijk, meetelt in Europa. Glesener beperkt zijn onderzoek niet tot de regering van Filips V. Hij bestudeert ook de positie van de '*flamencos*' ten tijde van Ferdinand VI (1746-1759), hoe onder Karel III (1759-1788) de privileges van de Koninklijke Wacht werden bevestigd en hoe deze militaire elite zowel in Spanje zelf als in de Nieuwe Wereld steeds meer macht verwierf.

Het boek van Thomas Glesener is een degelijke, door nauwgezet onderzoek in Spaanse, Franse en Belgische archiefbewaarplaatsen onderbouwde studie. Het is een basiswerk voor iedereen die zich in de gevolgen van de Spaanse Successieoorlog wil verdiepen. De studie is vooral een belangrijke bijdrage tot de geschiedenis van de politieke en militaire machtsverhoudingen in het Spanje van de achttiende eeuw, waarbij zij een nieuw licht werpt op de sociale en politieke rol die de ingeweken '*flamencos*' in die periode in Spanje hebben gespeeld.

Gustaaf Janssens, KU Leuven

Jane C. Judge, *The United States of Belgium. The Story of the First Belgian Revolution* (Leuven: Leuven University Press, 2018). 320 p. ISBN: 9789462701571.

DOI: 10.18352/tseg.1097

Lang vóór de Vlaams-nationalistische partij NVA aanstuurde op de omvorming van het koninkrijk België tot een statenbond, bestond er in dezelfde contreien al een confederaal land. De *États Beligiques Unis* of Verenigde Nederlandse Staten (1790)

waren het resultaat van een conflict tussen de maatschappelijke elite van de Oostenrijkse Nederlanden en hun landsheer, de Oostenrijkse keizer Jozef II. De opstand staat bekend als de Brabantse Omwenteling, naar de geografisch centrale en in het protest meest actieve provincie. Ze past in het rijtje van de vele opstanden en revoluties in die periode, die we sinds Robert Palmer en Jacques Godechot kennen als de Atlantische Revolutie.⁵ De revolutionairen in de Oostenrijkse Nederlanden waren weliswaar buitenbeetjes. Hoewel ook zij gedreven werden door een verlangen naar vrijheid, eisten ze geen maatschappelijke hervorming maar herstel van wat al bestond, geen Verlichtingsidealen maar middeleeuwse privileges, geen nationaal eenheidsstreven maar behoud van provinciale eigenheid.

Na enkele decennia van schaarste beleeft de historiografie van de revolutieperiode in de Zuidelijke Nederlanden een bescheiden maar welkome heropleving.⁶ Ruim dertig jaar na Janet Polasky's meesterlijke synthese *Revolution in Brussels* verschijnt er nu een nieuwe Engelstalige monografie over de Brabantse Omwenteling, een herwerking van het proefschrift dat auteur Jane Judge in 2015 verdedigde aan de Universiteit van Edinburgh.⁷ Judges boek heeft een beperkter opzet dan dat van Polasky en biedt een bondige en toegankelijke synthese van het conflict.

Judge vertelt niet hét maar een verhaal over de Brabantse Omwenteling. Ze focust in haar analyse op de politieke gebeurtenissen en laat de sociale achtergronden grotendeels achterwege. Judge kiest voor de grote lijnen en verliest zich niet in details. Het welbekende verhaal van de omwenteling wordt verlevendigd door citaten uit weinig gebruikte bronnen, waaronder veel correspondentie tussen de protagonisten. Ook de relevante nieuwe literatuur van de afgelopen jaren wordt uitstekend verwerkt. Een erg aantrekkelijk aspect is het overvloedig gebruik van illustraties, waarvoor geput werd uit het enorme aantal politieke prenten die elke fase van het conflict vergezelden.

De originaliteit van het boek zit vooral in de consistente vergelijking met gelijkaardige conflicten. Judges goede kennis van de Amerikaanse Revolutie zorgt voor interessante inzichten, zeker op het vlak van politieke theorie en staatsvorming. Hoewel die vergelijkingen niet altijd even doelmatig zijn, plaatsen ze de Brabantse Omwenteling op een overtuigende manier in het internationale kader. De revolutionairen in de Oostenrijkse Nederlanden handelden niet in een vacuüm maar werden beïnvloed door buitenlandse voorbeelden en kenden, ondanks de grote ideologische verschillen, gelijkaardige uitdagingen als hun Zwitserse, Nederlandse of Amerikaanse tegenhangers.

5 J. Godechot, *France and the Atlantic revolution of the eighteenth century, 1770-1799* (New York 1965); R. Palmer, *The age of democratic revolutions. A political history of Europe and America, 1760-1800* (Princeton 1959).

6 *De Zuidelijke Nederlanden in Revolutie*, themanummer van het *Jaarboek De Achttiende Eeuw* 1 (2017).

7 J.L. Polasky, *Revolution in Brussels, 1787-1793* (Brussel 1985).

Vanwege deze positieve punten is het des te jammer dat Judge met dit boek uit alle macht iets wil bewijzen wat niet te bewijzen valt. De ondertitel van het boek ('het verhaal van de eerste Belgische Revolutie') vertolkt de centrale boodschap. De Brabantse Omwenteling zou het ontwaken van de Belgische natie hebben ingeluid, een politiek kantelpunt dat de inwoners van de Oostenrijkse Nederlanden tot één volk samensmeedde en aldus de weg bereidde voor de Belgische onafhankelijkheid in 1830. Dat idee is niet nieuw – romantisch-nationale historici uit de negentiende eeuw huldigden het ook – maar inmiddels wel volstrekt achterhaald. Judge blijft zorgvuldig weg van teleologische projecties, maar slaagt er toch niet in om haar tot in den treure herhaalde stelling hard te maken. Ze blijft dan ook erg karig met argumenten en draagt geen nieuwe feiten aan.

Judge argumenteert onder meer dat de provincies toenadering tot elkaar zochten en zelfs een institutionele samenwerking opzetten. Dat is niet zo gek als je bedenkt dat ze al sinds de zestiende eeuw een formele eenheid vormden, en dat het ook toen al tot gezamenlijke opstand was gekomen. Samenwerking tegen de gemeenschappelijke vijand was in de gegeven omstandigheden strategisch de enige redelijke optie. Maar die samenwerking was strikt confederaal. Uit alles blijkt dat het er de leiding van de omwenteling om te doen was om de provinciale eigenheden zo veel mogelijk te behouden en dat ze daarom elke hervormingspoging tegenhield.

Judge verleent veel gewicht aan terminologie, maar ook dat pleidooi overtuigt niet. Ze hamert op het regelmatige gebruik van de term *belge(s)* in pamfletten en door buitenlandse diplomaten. Die term wijst inderdaad op een toegenomen besef van culturele identiteit en samenhang in de Zuidelijke Nederlanden, maar dat proces was al veel langer aan de gang en had op dat moment geen politiek karakter. De term Brabantse Omwenteling schrijft Judge dan weer af omdat die teveel nadruk legt op Brabant alleen en het provincie-overschrijdend karakter van de omwenteling ontkent. Daarmee gaat ze wel voorbij aan het feit dat de term al bij tijdgenoten in zwang was. En tegenstrijdig genoeg spelen de in haar boek verhaalde gebeurtenissen bijna uitsluitend in Brabant.

De sterkste argumenten vindt Judge in enkele pamfletten die opriepen tot het afschaffen van de provincies en het verenigen van de Belgen tot één volk. Alleen vertegenwoordigden die pamfletten een minderheid van radicale democraten die door de leiding van de omwenteling aan de kant waren geschoven. En dan zijn er de argumenten *ex post* en *ex nihilo*. Waar was de Belgische politieke natie in 1814, toen na de val van Napoleon geen enkele stem opging voor Belgische onafhankelijkheid? En wat met het prinsbisdom Luik, dat helemaal buiten de omwenteling stond?

Op cruciale punten blijft Judge vaag over de implicaties van haar stelling. Door het boek heen lijkt ze zich regelmatig tegen te spreken. De oorzaak van die onbe-

slistheid ligt mijns inziens in het gebrek aan een sterk conceptueel kader. Judge leunt meer aan bij het primordialisme van Anthony Smith dan bij het constructivisme van Benedict Anderson, maar blijft verder op de vlakte over wat het begrip natie nu eigenlijk inhoudt. Waar stopt culturele identiteit en waar begint politieke identiteit? Wat is een natie en onder welke omstandigheden komt ze tot stand? Bij gebrek aan helderheid over die essentiële kwesties, en bij gebrek aan sterke argumenten, kan de centrale stelling van het boek niet overtuigen. Op die redenen is het te hopen dat de term 'eerste Belgische Revolutie' geen gemeengoed wordt, want ze is ongefundeerd en onnodig verwarrend.

Brecht Deseure, KU Leuven

Bruno Blondé, Marc Boone and Anne-Laure Van Bruaene (eds.), *City and Society in the Low Countries, 1100-1600* (Cambridge: Cambridge University Press, 2018). 316 p. ISBN 9781108474689.

DOI: 10.18352/tseg.1098

This volume is a welcome addition to the study of urban Europe in the medieval and early modern periods. In seven chapters, bookended by an introduction and epilogue written by the three editors, multiple authors analyze the factors that made the Low Countries relatively unique – the number of cities, the absence of a primary metropole, and the political and economic structures, built on legal privileges, that enabled cities to become powerful negotiators with their territorial overlords. Two themes in particular emerge: the constant seesaw of cooperation and competition among cities and between cities and their princes, and the presence and power of the middling sorts, the artisans, merchants, members of town councils who dominated the legal, political, economic, religious, and material landscapes of this region. The chapters are thematically organized, beginning with economic, social and political conditions before moving to religion, infrastructure, material culture and education. It is not comprehensive, focusing more on structures than events, but it does an excellent job of giving an overview of the state of the field and affirming the importance of these cities in European history.

After an introduction that describes the key importance of Belgian and Dutch scholarship in the origin and development of urban history, Chapter 2 focuses on the economic factors and natural resources that drove much of Low Countries development from the twelfth century. The limitations of resources impelled innovations in agriculture and transportation; a dense network of cities developed rather than a hierarchy dependent on a central place. It was not a one-size fits